Lausunto 27.10.2022

HYVINVOINTIALA

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle (HE 236/2022 vp) ostovoiman vahvistamista 2023 koskevaksi lainsäädännöksi sekä laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan lapsilisälain, työttömyysturvalain, toimeentulotuesta annetun lain, opintotukilain sekä sairausvakuutuslain väliaikaista muuttamista valtion vuoden 2023 talousarviossa päätettyjen, erityisesti lapsiperheiden ostovoiman vahvistamista tukevien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Lapsiperheiden tukemiseksi esitetään väliaikaisesti korotettavaksi työttömyysturvan lapsikorotusta, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta, opintorahan huoltajakorotusta sekä toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaa. Sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuu ehdotetaan jäädytettäväksi vuodelle 2023 vuoden 2022 tasoon.

Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisen yksityisen hoidon tuen hoitolisän enimmäismäärää esitetään korotettavaksi pysyvästi. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.3.2023. Muut suurimmaksi osaksi väliaikaisia korotuksia vuodelle 2023 sisältävät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Lakisesityksessä ehdotetaan korotettavaksi monia etuuksia väliaikaisesti ja esitystä perustellaan vallitsevasta taloustilanteesta johtuvalla poikkeuksellisella hintojen nousulla. Korotukset suunnataan pääasiassa lapsiperheille. Energiakriisin myötä nousseet kustannukset ja kiihtyvä inflaatio heikentävät laajasti kaikkien kotitalouksien ostovoimaa. Tämä esitys on osa hallituksen sähkön hinnan nousun kompensaatiotoimia, joilla pyritään välttämään kohtuuttomia tilanteita. Lakiesityksen tavoitteena on suunnata monia määräaikaisia panostuksia lapsiperheille. Erityisesti pienituloiset lapsiperheet kärsivät energiakriisin aiheuttamista vaikutuksista, jotka näkyvät mm. ruoan ja lämmityksen kohonneina kustannuksina. Tilanteessa, jossa julkisen talouden rahoitus ei ole kestävällä pohjalla, tulisi toimien vaikutuksia arvioida kokonaisuutenaan, koska hallitus on päättänyt myös esimerkiksi kaksinkertaisesta lapsilisästä joulukuulle 2022.

Hyvinvointiala HALI ry ottaa tässä lausunnossa kantaa pääosin vain yksityisen hoidon tuen hoitolisää koskevaan pysyvään lakimuutokseen. Tällä esityksellä on vaikutuksia liittomme jäseninä olevien yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita tuottavien yritysten ja järjestöjen toimintaan.

Hoitolisää koskevaa 5 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi korottamalla momentissa säädettyä hoitolisän täyttä määrää. Täysimääräisen hoitolisän laissa

säädetty määrä on 134,55 euroa (vuoden 2010 indeksitasossa) ja reaalitasoltaan 155,24 euroa. Pykälän 2 momentissa ilmoitettu euromäärä korotettaisiin 221,22 euroon, joka tarkoittaisi vuoden 2022 indeksitasossa 255,24 euroa.

Yksityisen hoidon tuen piirissä oli vuonna 2021 lakiesityksen perustelutekstien mukaan yksityisen hoidon tuen saajia yhteensä 13 205 ja tukea maksettiin 16 264 lapsesta (Kansaneläkelaitoksen perhe-etuustilasto) ja heistä hoitolisän saajia oli yhteensä 1 405. Edelleen lakiesityksen perustelutekstien mukaan ”hoitolisän korotus kohdentuu pieneen joukkoon yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjiä, eikä korotuksella liene merkittävää vaikutusta yksityisten yritysten palvelujen käyttöön”.

Samanaikaisesti tämän lakiesityksen kanssa on käsittelyssä Opetus- ja kulttuuriministeriön lakiesitys (HE 228 / 2022 vp) varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettua lain (1503/2016) muuttamisesta siten, että varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennettaisiin nostamalla tulorajoja 33 prosenttia.

Kokonaisuutenaan arvioiden tulevat nämä kaksi lakiesitystä saman aikaisesti toteutettuna mahdollisesti jopa syventämään tällä hetkellä olevaa perheiden epätasa-arvoisuutta verrattaessa yksityisen hoidon tuen kautta järjestettyjä varhaiskasvatuspalveluita käyttäviä perheitä kunnan oman tuotannon piirissä oleviin perheisiin. Lakiesityksen tarkoituksena ei voi olla epätasa-arvoisuuden lisääminen riippuen siitä millä tuotantotavalla perheen subjektiivisen oikeuden piiriin kuuluvat kuntapalvelut järjestetään? Lisäksi valtionosuuslainsäädännön ja kilpailulainsäädännön mukaisesti valtion varoista maksettavilla korvauksilla ei voida haitata elinkeinonharjoittajien toimintaa markkinoilla ja korvausten suuntaaminen pitää tapahtua siten, että yksityisiä ja julkisia tuottajia kohdellaan tasavertaisella tavalla.

Muistutamme siitä, että yksityinen tuotanto on yleensä kunnalle edullisempi vaihtoehto kuin julkinen tuotanto. Yksityistä varhaiskasvatusta tuotetaan yksityisen hoidon tuella, palvelusetelillä ja ostopalveluna (osuuden ollessa kokonaisuudessaan n. 20 %:n luokkaa). Tosiasiallisen kustannusvertailun mahdollistuminen edellyttää, että kunnat ilmoittaisivat omat tuotantokustannuksensa esimerkiksi tilinpäätöstietojen yhteydessä.

Yhtenä perusteluna tälle lakiesitykselle on sähkön hinnan kompensointi. Uudistus on tarkoitettu toistaiseksi voimassa olevaksi ja tämän tyyppiset kompensaatiot tulee kohdistaa tasavertaisesti kaikille perheille riippumatta siitä mikä taho heidän kunnan järjestämisvastuulla olevat palvelunsa tuottaa.

Hyvinvointiala HALI ry katsoo, että perheillä pitää olla mahdollisuus valita varhaiskasvatustuottajansa palvelun laadun ja muiden vastaavien seikkojen perusteella lähipäiväkodeistaan. Sekä perheiden että veronmaksajien edun mukaista on, että yksityisellä varhaiskasvatuksella on merkittävä asema myös tulevaisuudessa.

Korostamme myös sitä, että nopeasti toisiaan seuraavat lakimuutokset aiheuttavat kunnille merkittäviä välillisiä kustannuksia ja yksityisille toimijoille huomattavaa taloudellista epävarmuutta ja toimintaympäristön ennakoimattomuutta. Tämän erityisen pikaisella aikataululla valmisteltavan lakiesityksen yritysvaikutusten arviointi puuttuu käytännössä kokonaan. Toimintaympäristössä vallitsevan todellisen tilanteen analysoimiseksi pitäisi vaikutusarviointia tehdä kokonaisuutenaan ja kaikkien viime aikoina toteutettujen monien lakimuutosten vaikutukset huomioiden.

Lisätiedot, johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki, puhelin 0400 436438.

Ulla-Maija Rajakangas

Toimitusjohtaja

Hyvinvointiala HALI ry